• କଠିନ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ :

ଉଦାର - ସଂକୀର୍ଣ୍ଣତା ନଥିବା
ସ୍ନେହଭୋଳେ - ସ୍ନେହରେ ଭୁଲିଯାଇ
ଶୋଭାସଦନ - ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଘର
ଚରଣ - ପାଦ
କାମଧେନୁ - ସ୍ୱର୍ଗରଗାଈ (କାମନାପୂରଣ କାରିଣୀ)
ପୁଣ୍ୟମୟ - ପବିତ୍ର
ମହାତୀର୍ଥ - ଶ୍ରେଷ୍ଠତୀର୍ଥ
ମୁକ୍ତି - ମୋକ୍ଷ
ତଟେ - ତୀରରେ
କନ୍ଦର - ଗୁମ୍ଫା
ମହାଜନ - ମହାପୁରୁଷ
ପ୍ରଚାରିଲେ - ପ୍ରଚାର କଲେ
ମହାତ୍ମା - ମହତ ଲୋକ
ଧର୍ମବୀର - ଧାର୍ମିକ ପୁରୁଷ
ଯଶ - ସୁନାମ
ମହୀ - ପୃଥିବୀ
ଅସୀମ - ଅନେକ, ପ୍ରଚୁର, ସୀମାହୀନ
ଅବନୀ - ପୃଥିବୀ
ବିଭବ - ଧନ

ଗୌରବ - ଗରିମା
ଅମରନୀତି - କାଳଜୟୀ କବିତା
ଅଧମ - ହୀନ
ଉତ୍କଳଭୂମି - ଓଡ଼ିଶାମାଟି
ସୁତ - ପୁତ୍ର
ସିନ୍ଧୁ - ସମୁଦ୍ର
ଶୋଭେ - ଶୋଭାପାଏ
ରେଣୁ - ଧୂଳି
ତପୋଧନ - ମୁନି, ଋଷି, ତପସ୍ୱୀ
ଗିରି - ପାହାଡ଼
ତପସ୍ୟା - ସାଧନା
ମହାଭାବ - ପ୍ରେମର ଚରମ ଅବସ୍ଥା
ଯୁଗଧର୍ମ - ଯୁଗ ଅନୁସାରେ ନୀତି
ଦିବ୍ୟଜ୍ୟୋତି - ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଦୀପ୍ତି
ନିର୍ମିଲେ - ତିଆରି କଲେ
ଅର୍ଜିଲେ - ଅର୍ଜନ କଲେ
ରଣେ - ଯୁଦ୍ଧରେ
ମହିମା - ମହତ୍ତ୍ୱ
କବିବରେ - ଶ୍ରେଷ୍ଠ କବିଗଣ
ସୁମରି - ମନେପକାଇ
ଅକ୍ଷମ - ଦୁର୍ବଳ, ଅଯୋଗ୍ୟ

(କ) ଅତିକ୍ଷୁଦ୍ର ଉତ୍ତରମୂଳକ :

୧। ଏହି କବିତାରେ କାହାର ବନ୍ଦନା କରାଯାଇଛି ?

ଏଇ କବିତାରେ ଆମର ଜନ୍ମଭୂମି ଉତ୍କଳମାତାର ବନ୍ଦନା କରାଯାଇଅଛି ।

୨। ଉତ୍କଳଭୂମିକୁ କେଉଁ ବିଶେଷଣରେ ଚିହ୍ନିତ କରାଯାଇଛି ?

ଉତ୍କଳଭୂମିକୁ "ଉଦାର" ବୋଲି ଚିହ୍ନିତ କରାଯାଇଛି । କାରଣ ସେ ଆମକୁ ତା' କୋଳରେ ଧାରଣ କରିଅଛି । ଆମ ପାଇଁ ସମସ୍ତ, ସୁଖ ସୁବିଧା ଯୋଗାଇ ଦେଇଅଛି ।

୩। କବିଉତ୍କଳକୁ କ'ଣ ବୋଲି ସମ୍ବୋଧନ କରିଛନ୍ତି ?

କବି ଉତ୍କଳକୁ କରୁଣାମୟୀ ମାଆ ରୂପେ ସମ୍ବୋଧନ କରିଛନ୍ତି । ଆମେ ମା' ପେଟରୁ ଜନ୍ମହୋଇ ମାଟି ମା' କୋଳରେ ପଡୁ । ତା'ରି ପାଣିପବନରେ ବଢୁ । ଅମୃତ ସମ ତା' ବକ୍ଷର ନଦୀ, ଝରଣାର ଜଳପାନ କରି କୋଟି କୋଟି ମଣିଷ ପୁଷ୍ଟ ହେଉଛନ୍ତି । ସେ କାହାକୁ ଦୂରେଇ ଦିଏ ନାହିଁ ।

୪। ମାଆର କେଉଁ ପ୍ରକାର କୋଳରେ ଆମର ଜନ୍ମ ?

ମାଆର ସ୍ନେହଭରା କୋଳରେ ଆମର ଜନ୍ମ । ଆମେ ମାଟି ମା' କୋଳରେ ନାଚୁ, ଖେଳୁ, ବଢୁ । ଜୀବନର ଶେଷ ଲଗ୍ନରେ ମଧ୍ୟ ତା'ରି ବକ୍ଷରେ ଆମର ଚିତା ଜଳେ । ସେ ଆମକୁ କୋଳେଇ ନିଏ ।

୫। କବି କାହାକୁ କରୁଣାମୟୀ କହିଛନ୍ତି ?

କବି ଆମର ଜନ୍ମଭୂମି ଉତ୍କଳଭୂମିକୁ କରୁଣାମୟୀ ବୋଲଇ କହିଛନ୍ତି ।

୬। ଅମୃତ ରସ କେଉଁଠି ପୂରି ରହିଛି ?

ଜନ୍ମଭୂମିର ବକ୍ଷରେ ଅମୃତରସ ପୂରି ରହିଛି । ମାଆ କ୍ଷୀର ଛାଡ଼ିବା ପରେ ଆମେ ମାଟିମାଆ ବକ୍ଷରେ ପ୍ରବାହିତ ନଦୀ, ଝରଣା ତଥା କୂଅ, ନଳକୂଅ ମାଧ୍ୟମରେ ଭୂତଳ ଜଳକୁ ପାନୀୟ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଥାଉ ।

୭। ଶୋଭାସଦନ କିଏ ? ସେହି ସଦନର କିଏ ଶୋଭାବର୍ଦ୍ଧନ କରୁଛନ୍ତି ?

ମାତୃଭୂମି ହେଉଛି ସବୁ ଶୋଭା (ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ)ର ସଦନ ବା ଗନ୍ତାଘର । ତା' ଦେହରେ ବହିଯାଉଥିବା ନଦୀ, ଝରଣା, ତା' ବକ୍ଷରେ ଥିବା ପାହାଡ଼, ପର୍ବତ, ସବୁଜ ଜଙ୍ଗଲ, ଘାସ ଗାଲିଚା, ରଙ୍ଗବେରଙ୍ଗର ଫୁଲ, ପଶୁ, ପକ୍ଷୀମାନେ ଶୋଭା ବର୍ଦ୍ଧନ କରନ୍ତି ।

୮। କିଏ କାହାର ପାଦ ଧୋଉଥିବା କୁହାଯାଇଛି ?

ସମୁଦ୍ର ଆମ ମାତୃଭୂମିର ପାଦ ଧୋଇ ଦେଉଛି ବୋଲି କୁହାଯାଇଛି । ଓଡ଼ିଶା ଉପକୂଳରେ ବଙ୍ଗୋପସାଗର, ଭାରତର ପୂର୍ବରେ ବଙ୍ଗୋପସାଗର, ପଶ୍ଚିମରେ ଆରବ ସାଗର ଏବଂ ଦକ୍ଷିଣରେ ଭାରତ ମହାସାଗର ରହିଛି ।

୯। ମୁକ୍ତି ଭିକାରି କିଏ ?

କୋଟି କୋଟି ନରନାରୀ ହେଉଛନ୍ତି ମୁକ୍ତି ଭିକାରୀ । ସେମାନେ ଆମ ଜନ୍ମଭୂମି ବକ୍ଷରେ ଥିବା ବିଭିନ୍ନ ତୀର୍ଥକୁ ଯାଇ ଦେବଦେବୀଙ୍କ ମନ୍ଦିରରେ ପୂଜାର୍ଚ୍ଚନା କରନ୍ତି । ମୋକ୍ଷଲାଭ ପାଇଁ କାମନା କରନ୍ତି ।

୧୦। ତପୋଧନମାନେ କେଉଁଠାରେ ରହନ୍ତି ବୋଲି କୁହାଯାଇଛି ?

ତପୋଧନ (ମୁନି, ଋଷି, ତପସ୍ୱୀ)ମାନେ ସାଧାରଣତଃ ସମୁଦ୍ର ତଟରେ, ପାହାଡ଼ ଗୁମ୍ଫାରେ, ଜଙ୍ଗଲରେ ଆଶ୍ରମ କରି ରହିଥାନ୍ତି ।

୧୧। ଯୁଗଧର୍ମ କେଉଁମାନେ ପ୍ରଚାର କରିଛନ୍ତି ?

ସାଧୁ, ସନ୍ଥ, ତପସ୍ୱୀମାନେ ସାଧନାରେ ସିଦ୍ଧିଲାଭ କରି ହୃଦୟରେ ମହାଭାବ ଧରି ଯୁଗଧର୍ମ ପ୍ରଚାର କରିଛନ୍ତି । ସାମାଜିକ ରୀତିନୀତି, ପାରସ୍ପରିକ ସଂପର୍କ, ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରଥା, ପରମ୍ପରା, ଚଳଣି ସେମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି ।

୧୨। କାହାକୁ ଦେଖି ମହାତ୍ମାମାନେ ବିମୋହିତ ହୋଇଛନ୍ତି ?

ମାତୃଭୂମିର ଦିବ୍ୟଜ୍ୟୋତି ଅର୍ଥାତ୍ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଦୀପ୍ତି ଦେଖି ବିଶେଷ ଭାବରେ ଆନନ୍ଦିତ ଏବଂ ଅନୁପ୍ରାଣିତ ହୋଇଛନ୍ତି ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଭଳି ମହାତ୍ମାମାନେ ।

୧୩। ଧର୍ମବୀରମାନେ କ'ଣ ନିର୍ମାଣ କରିଛନ୍ତି ?

ଧର୍ମବୀରମାନେ ମାଟି ବକ୍ଷରେ ନିର୍ମାଣ କରିଛନ୍ତି ଅନେକ ମଠ, ମନ୍ଦିର, ଧର୍ମଶାଳା, ଆଶ୍ରମ । ଯଯାତି କେଶରୀ, ଲଲାଟେନ୍ଦୁ କେଶରୀ,

ଅନଙ୍ଗଭୀମଦେବ, ଲାଙ୍ଗୁଳା ନରସିଂହ ଦେବ, ମର୍କତ କେଶରୀ, ମୁକୁନ୍ଦଦେବ ଆଦି ଧାର୍ମିକ ଶାସକମାନେ ଆମ ଓଡ଼ିଶା ବକ୍ଷରେ ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥ ମନ୍ଦିର, ଲିଙ୍ଗରାଜ ମନ୍ଦିର, ସୂର୍ଯ୍ୟମନ୍ଦିର, ବିରଜାମନ୍ଦିର, ବାରବାଟୀ ଦୁର୍ଗ ଆଦି ନିର୍ମାଣ କରିଯାଇଛନ୍ତି ।

୧୪। ଅବନୀ କାହାର ଯଶରେ ପୂରିଥିଲା ?

ଆମ ମାତୃଭୂମିର ବୀର ସନ୍ତାନମାନେ ଯୁଦ୍ଧରେ ଶତ୍ରୁର ମୁକାବିଲା କରି ନିଜର ଅସୀମ ଶକ୍ତି, ସାହସର ପରିଚୟ ଦେଇଛନ୍ତି । ଜନ୍ମଭୂମିର ନାମକୁ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କରିଛନ୍ତି । କଳିଙ୍ଗର ବୀରତ୍ୱ ସମଗ୍ର ବିଶ୍ୱକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥିଲା ।

୧୫। ଉତ୍କଳର କାବ୍ୟକୁଞ୍ଜ କେଉଁଥିରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ?

କବିମାନଙ୍କ ଲେଖନୀ ନିସୃତ କାଳଜୟୀ ଗୀତ, କବିତାରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଉତ୍କଳର କାବ୍ୟକୁଞ୍ଜ । ଆଦିକବି ସାରଳାଦାସ, ଫକୀରମୋହନ, ରାଧାନାଥ, ଗଙ୍ଗାଧର, ମଧୁସୂଦନ, ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ, ଅଭିମନ୍ୟୁ, ଦୀନକୃଷ୍ଣ, ଭକ୍ତଚରଣ ଆଦି କବିମାନେ ବହୁକାବ୍ୟ କବିତା ସୃଷ୍ଟି କରିଯାଇଛନ୍ତି ।

୧୬। କବି ଉତ୍କଳର କେଉଁଗୁଣକୁ ସ୍ମରଣ କରିଛନ୍ତି ?

କବି ଉତ୍କଳର ପୁଣ୍ୟ ବିଭବ, ଅତୀତ ଗୌରବ, ଐତିହ୍ୟ ଏବଂ ପରମ୍ପରାକୁ ସ୍ମରଣ କରିଛନ୍ତି ।

୧୭। କବି କାହାକୁ ପ୍ରଣାମ ଜଣାଇଛନ୍ତି ?

କବି ଜନନୀ ଜନ୍ମଭୂମିର ଚରଣରେ ଭକ୍ତିପୂତ ପ୍ରଣାମ ଜଣାଇଛନ୍ତି ।

(ଖ) କ୍ଷୁଦ୍ର ଉତ୍ତର ମୂଳକ :

୧୮। ମାଆ ତା'ର ସନ୍ତାନମାନଙ୍କୁ କିପରି ପାଳନ କରୁଛି ?

ମାଆ ତା'ର ସନ୍ତାନମାନଙ୍କୁ ସ୍ନେହଶ୍ରଦ୍ଧା ଦେଇ ଖୁବ୍ ଆଦରରେ ପାଳନ କରୁଛି । ଆମେ ମା' ପେଟରୁ ଜନ୍ମ ହୋଇ ମାଟି ମା' କୋଳରେ ପଡୁ । ତା' ଉପରେ ନାଚୁ, ଖେଳୁ, ବସବାସ କରୁ । ସେ ଆମ ପାଇଁ ଖାଦ୍ୟ, ବସ୍ତ୍ର, ପାନୀୟ ସଜାଇ ରଖିଥାଏ । ମାଆର କ୍ଷୀର ଅମୃତ ସଦୃଶ ମାଟି ମା' ବକ୍ଷରେ ପ୍ରବାହିତ ନଦୀ, ଝରଣାର ଜଳ ପାନ କରୁ । ଶେଷରେ ତା'ରି କୋଳରେ ଆମେ ଶେଷ ବିଶ୍ରାମ ନେଉ ।

୧୯। କୋଟି କୋଟି ମାନସ କିପରି ସୁଖୀ ହୋଇଛି ?

ଆମ ଜନ୍ମଭୂମି ତା' କୋଳରେ କୋଟି କୋଟି ମଣିଷ, ଜୀବଜନ୍ତୁ, ବୃକ୍ଷଲତାଙ୍କୁ ଧରି ରଖିଛି । ସମସ୍ତେ ତା' ବକ୍ଷର କ୍ଷୀର ସଦୃଶ ତା' ନଦୀ, ଝରଣାର ଜଳପାନ କରି ବଞ୍ଚିଛନ୍ତି । ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ସେ ଖାଦ୍ୟ, ବସ୍ତ୍ରାଦି ସଜାଇ ରଖିଛି । ସମସ୍ତେ ତା' ଉପରେ ଘର କରି ବସବାସ କରୁଛନ୍ତି । ତା'ର ଶୋଭା ଦେଖି ମୁଗ୍ଧ ହେଉଛନ୍ତି । ସୁଖରେ କାଳ କାଟୁଛନ୍ତି ।

୨୦। ଧର୍ମର କାମଧେନୁ ବୋଲି କାହାକୁ କୁହାଯାଇଛି ?

ଧର୍ମର କାମଧେନୁ ବୋଲି ମାତୃଭୂମିକୁ କୁହାଯାଇଛି। କାମଧେନୁ ହେଉଛି ସ୍ୱର୍ଗର ଗାଈ । ସେ ସବୁରି ଅଭିଳାଷ ପୂରଣ କରିଥାଏ । ମାତୃଭୂମି ସେମିତି ତା' କୋଳରେ ବାସ କରୁଥିବା ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ବଞ୍ଚିବାର ଉପାଦାନ ଯୋଗାଇଥାଏ । ତା'ର ଧୂଳି ମାଟି ଖୁବ୍ ପବିତ୍ର । ତା' ବକ୍ଷରେ ଅନେକ ତୀର୍ଥସ୍ଥଳ, ମନ୍ଦିର, ମସଜିଦ୍, ଗୁରୁଦ୍ୱାର, ମଠ ରହିଛି । ସବୁ ଧର୍ମର ଲୋକଙ୍କୁ ସେ ଧାରଣ କରିଛି ।

୨୧। କେଉଁମାନେ ଯୁଗଧର୍ମ ପ୍ରଚାର କଲେ ?

ମୁନିଋଷି ତପସ୍ୱୀମାନେ ଗିରିଗୁମ୍ଫାରେ ତପସାଧନା କରି ଜ୍ଞାନ ଆହରଣ ପୂର୍ବକ ହୃଦୟରେ ମହାଭାବ ଧାରଣ କରି ଯୁଗଧର୍ମ ପ୍ରଚାର କରିଥିଲେ । ସେମାନେ ସମାଜର ରୀତିନୀତି, ମାନବିକ ଗୁଣ ଚରିତ୍ର, ଆଚରଣ ସଂପର୍କରେ ବିଧି ପ୍ରଣୟନ କରିଥିଲେ ।

୨୨। ଉତ୍କଳକୁ ବୀରଜନନୀ ବୋଲି କୁହାଯାଇଛି କାହିଁକି ?

ଉତ୍କଳକୁ ବୀର ଜନନୀ ବୋଲି କୁହାଯାଇଛି କାରଣ ଯୁଗେ ଯୁଗେ ଓଡ଼ିଆ ବୀରମାନେ ସେମାନଙ୍କର ବୀରତ୍ୱ ଦେଖାଇ ଆସିଛନ୍ତି । ଗଙ୍ଗାଠାରୁ ଗୋଦାବରୀଯାଏ ଉତ୍କଳର ସୀମା ବୃଦ୍ଧି କରିପାରିଥିଲେ ଏଇ ସାହସୀ ବୀର ଓଡ଼ିଆମାନେ, ଜୟୀରାଜଗୁରୁ, ବକ୍ସି ଜଗବନ୍ଧୁ, ଏିରଖାରବେଳ ଆଦି ଓଡ଼ିଶାର ଗର୍ବ ଆଉ ଗୌରବ । ଓଡ଼ିଆପୁଅ ଟାଙ୍ଗି ଖୁଣ୍ଟିଆ ଇଂରେଜଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସଂଗ୍ରାମର ସ୍ୱର ତୋଳିଥିଲେ ।

୨୩। ଯୁଦ୍ଧବୀରମାନେ କିପରି ଯଶ ଅର୍ଜିଲେ ?

ଆମ ଜନ୍ମଭୂମି ଉତ୍କଳ ବୀର ପ୍ରସବିନୀ । ଓଡ଼ିଆ ପାଇକପୁଅର ବୀରତ୍ୱ ଆଗରେ ଶତ୍ରୁର ମୁଣ୍ଡ ନଇଁ ଯାଉଥିଲା । ଓଡ଼ିଆ ବୀରମାନେ ଗଙ୍ଗାଠାରୁ

ଗୋଦାବରୀ ଜୟ କରିଥିଲେ । ରଣକ୍ଷେତ୍ରରେ ଅସୀମ ସାହସ ଓ ବୀରତ୍ୱ ଦେଖାଇ ଯଶର ଅଧିକାରୀ ହୋଇଥିଲେ ।

୨୪। କବି କ'ଣ ସ୍ମରଣ କରିଛନ୍ତି ?

• କବି ମାତୃଭୂମିର ଅତୀତ ଗୌରବ, ମହନୀୟ ପରମ୍ପରା, ଯଶ ବିଭବ ସଂପର୍କରେ ମନେପକାଇଛନ୍ତି । ଅତୀତ ସହିତ ବର୍ତ୍ତମାନର ତୁଳନା କରି କ୍ଷୋଭ ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି । ମା' ମାତୃଭୂମି ସେବାରେ ଜୀବନ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିବା ପାଇଁ ଶପଥ କରିଛନ୍ତି ।

(ଗ) ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଉତ୍ତରମୂଳକ :

୨୫।	ପ୍ରଚାରିଲେ	ପ୍ରଚାର କଲେ
	ନିର୍ମିଲେ	ନିର୍ମାଣକଲେ
	ପରକାଶି	ପ୍ରକାଶି
	ଜନମିଲେ	ଜନ୍ମିଲେ
	ଅର୍ଜିଲେ	ଅର୍ଜନ କଲେ
୨୬।	ଅବନୀ	ପୃଥିବୀ, ମହୀ
	ସିନ୍ଧୁ	ସମୁଦ୍ର, ସାଗର
	ତଟ	ତୀର, କୂଳ
	ଜନନୀ	ମାତା, ମାଆ
	ଚରଣ	ପାଦ, ପୟର
୨୭।	ସୁଖ	ଅସୁଖୀ
	ମାପ	ଅମାପ
	ପ୍ରକାଶ	ଅପ୍ରକାଶ
	ଧର୍ମ	ଅଧର୍ମ
	କ୍ଷମ	ଅକ୍ଷମ

୨୮। ସ୍ନେହ : ମାଆ ତା'ର ସନ୍ତାନମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ସ୍ନେହ କରେ ।

ମୁକ୍ତି : ପାପମୁକ୍ତି ପାଇଁ ଆଗରୁ ଲୋକେ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ କରୁଥିଲେ ।

ଯଶ : ଯଶ ଚିର ଅମର ରହେ ।

ବିଭବ : ଉତ୍କଳଜନନୀର ଯଶ, ବିଭବ ଚିର ଅମର ରହିବ ।

ଅକ୍ଷମ : ଯିଏ ଅକ୍ଷମ ସେ ଶତ୍ରୁ ସହିତ ଲଢ଼ିବାକୁ ପଛଘୁଞ୍ଚା ଦିଏ ।

୨୯। 'କ' ସ୍ତମ୍ଭ 'ଖ' ସ୍ତମ୍ଭ

(କ)	(ଖ)
ଅମୃତ	ରସ
ମୁକ୍ତି	ଭିକାରି
କାବ୍ୟକୁଞ୍ଜ	ଅମରଗୀତ
ଅଧମ	ଅକ୍ଷମ
ଦିବ୍ୟ	ଜ୍ୟୋତି